

Vidne til justitsmord

Niels Peter Rygaard

Clin.psych., autoriseret af Dansk Psykologforening

I min praksis som psykolog arbejder jeg særlig med tilknytningsforstyrrelse som følge af omsorgssvigt hos børn og unge, og med terapi for adoptivforældre. For nogen tid tilbage deltog jeg som sagkyndig i en norsk retssag. Dommen har efterladt mig med en betydelig bekymring.

Bekymringen skyldes dels retssikkerheden for anklagede i overgrebssager, dels hvilken rolle professionelle psykologundersøgelser har i sådanne sager. Ikke mindst er jeg optaget af det sidste.

Ud fra bevisførelse og mangel på objektiv undersøgelsespraksis er jeg ikke i tvivl om at have overværet et justitsmord

I dette tilfælde drejer det sig om en stedfader som bliver dømt for seksuelle overgreb overfor et adoptivbarn.

I den sag jeg blev indkaldt i, har jeg ingen mening om, hvorvidt den dømte er skyldig eller ikke: Jeg er dog ikke i tvivl om at have overværet et justitsmord, da de mest elementære regler for bevisførelse og objektiv undersøgelsespraksis ikke er overholdt.

Undervejs fik jeg som fagperson behov for at stille en række principielle spørgsmål. Jeg oplevede det ejendommelige, at forfatteren til psykologundersøgelsen og endnu en indkaldt fagperson skulle udtale sig i retten om min evne til at vidne, på trods af at jeg allerede var godkendt som sagkyndig af Den rettsmedisinske kommisjon. Endvidere fik jeg på forhånd forbud mod at udtale mig ud fra de sagsakter jeg hade fået tilsendt, ligesom jeg kun måtte udtale mig i generelle vendinger om følger af tidligt omsorgssvigt hos adopterede.

Undertegnede er dansk psykolog med speciale i tilknytningsforstyrrelse som følge af omsorgssvigt. Jeg arbejder med terapi for adoptivforældre, udviklingsprogrammer for institutioner med svært omsorgssvigtede unge, og med et europæisk projekt til uddannelse af børnehjemsmedarbejdere i forebyggelse af omsorgssvigt. De klienter jeg beskæftiger mig med, er ganske ofte enten aktive seksuelle krænkere, og/eller ofre for overgreb, da deres psykoseksuelle udvikling ofte er standset på et tidligt stadium, og de derfor agerer ukritisk også i seksuel henseende.

I sidstnævnte egenskab blev jeg indkaldt som sagkyndigt vidne i denne norske retssag. Hensigten med nærværende er et ønske om debat og revision af psykologers rolle.

Sagen i korthed

I korthed kan sagen refereres som følger: En ung pige anklager sin stedfar og dennes far for seksuelle overgreb. I en psykolograpport konkluderes, at den anklagede lider af *posttraumatisk stressyndrom*, PTSD, som følge af de talrige overgreb, og at alle påstande framsat overfor undersøgeren skønnes at være sande. Herunder, at anklagede på et tidspunkt har gjort sagsøger gravid, hvorefter sagsøger selv har provokeret en abort, på trods af, at sagsøgte blev operativt steriliseret før han blev stedfar, og på trods af at en genundersøgelse har bekræftet fortsat sterilitet.

På psykologens udtrykkelige forespørgsel, om også bedstefaderen har misbrugt hende, beretter pigen endvidere om at stedfaderens far (som på det tidspunkt var omkring 80 år) havde begået flere alvorlige overgreb mod hende.

Det medtænkes på ingen måde i rapporten, at sagsøger er adopteret og har været meget svært omsorgssvigtet i de første år af sit liv. Rapporten udpeger ubetingen sagsøgte som overgriber, og overgrebene som eneste årsag til nævnte *posttraumatiske syndrom*. Både i den indledende retssag og den efterfølgende appelsag har psykolograpporten så stor vægt, at sagsøgte dømmes, idet alle påstande tages til følge.

Ingen konkrete bevis

Da retssagen nu er forbi, må det være værd for mig tilladt at fremsætte en række undrende spørgsmål til norsk psykologisk og juridisk praksis. Især da alle ved, at overgrebssaker er den type sager, hvor risikoen for fejlslutninger er størst. I parentes bemærket er der ikke i sagen fremlagt et eneste konkret bevis på påstandene, og dommen er derfor udelukkende et resultat af nævningenes tro.

Her oppsummerer jeg flere betænkelige punkter.

- 1 Ingen af sagsøgers påstande fra psykologundersøgelsen er blevet politiefterforsket.
- 2 Hvordan kan man i en psykologundersøgelse først konstatere via tests, at en ung sagsøger er grænsepsykotisk (hvor eet af symptomerne er nedsat evne til at skelne fantasi og virkelighed), og dernæst helt ukritisk godtage alle hendes udsagn uden en efterfølgende nøje vurdering og efterforskning? Kræver en sådan psykisk tilstand ikke skærpet kritisk indstilling til et vidnes evne til at referere virkeligheden?
- 3 Er det korrekt praksis at stille direkte og ledende spørgsmål om hvorvidt en klient har oplevet overgreb?
- 4 Er det en psykologvurderings eller rettens sag at udpege en skyldig? I nærværende sag udpeges en skyldig i psykolograpporten, hvorefter retten uden forbehold tager dette til følge.
- 5 Det overvejes ikke i psykolograpporten, at sagsøgers tilstand og udsagn lige så vel kan være et resultat af alvorlige tidlige omsorgssvigt før adoptionen.

Bør debatteres

Det er almindeligt kendt, at tidligt omsorgssvigt ofte fører til de tilstande, der beskrives i rapporten. Jeg har personligt været involveret i en række sager, hvor sent adopterede (over 6 måneder ved adoption) i puberteten har reageret voldsomt og anklagende overfor deres adoptivforældre som følge af den tidlige traumatisering – inklusive anklager om seksuelle overgreb (se <http://e-magazine.adoption.com/articles/698/therapy-with-adoptees-inpube...>).

I de tilfælde jeg kender, er anklagerne hurtigt blevet undersøgt og har vist sig grundløse, fordi de professionelle har gjort en hurtig opklarende indsats. Jeg har endvidere været i kontakt med flere norske familier, som alle havde adoptivbørn med svært omsorgssvigt før adoption, og som tilsvarende havde oplevet anklager fra barnets side om vold og overgreb. Disse ble dog omgående undersøgt og fundet grundløse.

En kan få indtryk av at der findes en «skole» i norsk psykologipraksis, som mener at sagsøgere i incestsager altid taler sandt, hvilket ikke er min erfaring.

Jeg må derfor opfordre Norsk Psykologforening og norske jurister til at debattere hvilke overvejelser man gør sig om:

- 1 Hvorvidt psykologundersøgelser i krænkersager skal udtale sig om skyldsspørgsmål?
- 2 Om man vil acceptere at påstande fremsat i psykologundersøgelser ikke politiefterforskes?
- 3 Hvilke kriterier der kan lægges til grund for vurdering af sandhedsværdien af en klients udsagn?

- 4 Hvilke krav Psykologforeningen vil stille til psykologundersøgelser anvendt i retssager?
- 5 Hvorvidt psykologundersøgelser i krænkelsesager kan anvendes som eneste bevis ud over den muligt krænkede persons udsagn?

Disse spørgsmål har betydning for retssikkerheden, idet ingen forældre med teenagebørn kan vide sig sikre efter denne dom. Især ikke forældre til adopterede børn. Lige så vigtigt er det naturligvis, at børn som er udsat for misbrug, har krav på den nøjest mulige undersøgelse ved mindste mistanke.

I denne aktuelle sag har jeg ingen mening om, hvorvidt den dømte er skyldig eller ikke, hvilket det heller ikke kan være psykologers opgave at afgøre.

Men jeg gentager: Ud fra bevisførelse og mangel på objektiv undersøgelsespraksis er jeg ikke i tvivl om at have overværet et justitsmord.

Det kan bemærkes, at i Norge har en række sådanne sager været igennem den norske genoptagelseskommission, og de har alle uden undtagelse ført til frifindelse. Det må derfor være på tide at diskutere psykolograpporters rolle i misbrugssager.